

čovjek iza kipa

APOKSIOMEN

- MISTERIJ MUŠKE PRIVLACNOSTI

Zgodni grčki atlet izliven u bronci dobio je vlastitu palaču s devet soba u Malome Lošinj. Tamo gol, kao od majke rođen, svijetu pokazuje sve čari muške ljepote. Samo njegovo osiguranje iznosi 35 milijuna eura, a njegova se vrijednost procjenjuje na oko 65 milijuna eura. No, tko je ustvari bio dotični visoki muškarac?

Napisala VEDRANA SUNKO Fotografije PROFIMEDIA

Kip izronjen kraj Lošinja bio je očuvan u cijelosti, nedostajao je samo mali prst na lijevoj ruci, a na stopalu desne noge još je uvijek bio pričvršćen dio izvornog brončanog postolja

Što je to toliko važno i moćno u kipu na koji je prije gotovo dva desetljeća roneći nabasao belgijski turist u blizini Lošinja? Naša cjelokupna kultura sazdana je na ostacima rimske. Od pulske Arene preko Dioklecijanove palače do muzeja prepunih iskopina o kojima se previše ne govori, Hrvatska je pravo arheološko carstvo. Ni kanalizacijske cijevi ne popravljamo bez arheologa koji svojim metlicama pažljivo razgrću tisućljetne naslage zemlje s ostataka najčešće rimske kulture. No, to je, čini se, sve zanemarivo u usporedbi s njime, zgodnim grčkim atletom lijevanim u bronci koji je dobio vlastitu palaču s devet soba u Malom Lošinja. Tamo gol, kao od majke rođen, svijetu pokazuje sve čari muške ljepote. Investitori Muzeja Apoksiomena su Ministarstvo kulture Republike Hrvatske te Grad Mali Lošinj, a izveden je prema pobjedničkom natječajnom projektu riječkih arhitekata Idisa Turata i Saše Randića. Njegovu sobu uredile su arhitektica Vanja Ilić i modna dizajnerica Branka Donassy. Presvučena je i sašivena translucentnim bijelim platnom, pod je staklen i iz njega dopire difuzno mliječno svjetlo. Posjetitelji se okupljaju oko skulpture i slobodno je promatraju sa svih strana, toliko su joj blizu da je gotovo mogu dodirnuti. Soba je potpuno gluha, posjetitelji u njoj šapću. Jedini podražaj je njegovo blistavo, snažno, golo tijelo. U današnjoj kulturi koja je žensko tijelo svela na sveprisutan objekt požude, izlažući ga do te mjere da je postalo banalno, prenaglašeno, artifično, a često u naporima da bude dopadljivo i unakaženo, golo muško tijelo predstavlja nacionalno blago, ponos, diku pa i poduzetnički pothvat u širem smislu. Samo njegovo osiguranje iznosi 35 milijuna eura, a njegova se vrijednost procjenjuje na oko 65 milijuna eura. Tko je taj Apoksiomen, pitaju se ljudi, no nije on taj, on je više to - kip atleta koji struže ulje i zemlju s tijela nakon borbe. Apoksiomen je ideal i simbol muške ljepote i uspjeha. Do danas je pronađeno 13 kipova Apoksiomena, tri su od bronce, ostalih deset je kamenih. Brončani Apoksiomen pronađen u Efezu je rekonstruiran od 234 ulomka i nalazi se u Beču, dok je dio zbirke Nani u Veneciji činila brončana glava trećeg koja je danas u muzeju Kimbell u Teksasu. Koji od njih je original, a koji kopija i to čega, teško je poloviti, baš kao i to otkad datiraju. Profesor Vincenzo Saladino smatra da je prototip atleta tipa Lošinj-Efez moguće datirati u doba helenizma oko tristo godina prije Krista, a njegovo širenje putem kopija počelo je u prvom stoljeću prije Krista.

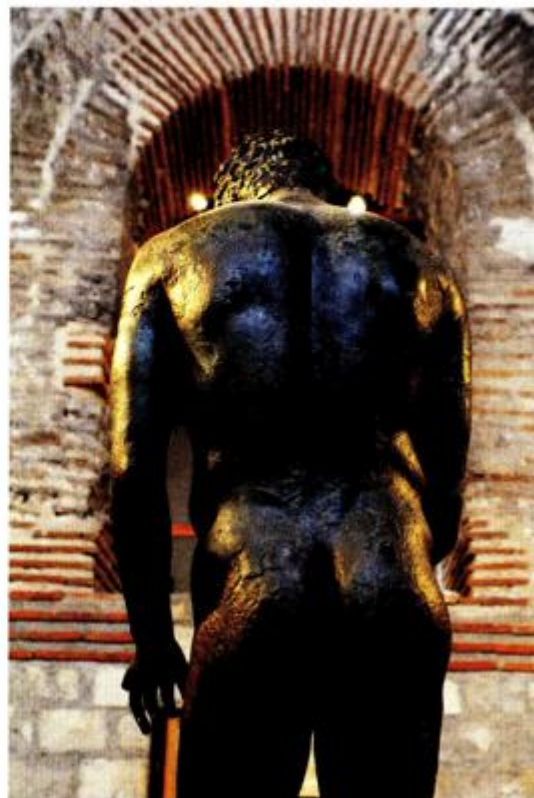
"Kip izronjen pored Lošinja je bio očuvan u cijelosti, nedostajao je samo mali prst na lijevoj ruci, a na stopalu desne noge još je uvijek bio pričvršćen dio izvornog brončanog postolja. Osim što je vrlo dobro očuvan, njegova je vrijednost i u činjenici da je izrađen od bronce. Naime, bronca je porozan materijal, a osim što sam materijal nagriza vrijeme, brončani kipovi su se često talili kako bi se materijal mogao koristiti za izradu novih kipova, predmeta, zvona, oružja..." , objašnjava Iskra Karniš-Vidović, viša konzervatorica, povjesničarka umjetnosti Hrvatskog restauratorskog zavoda koja je 16 godina svoje karijere posvetila ovom ljepotanu. Naravno, Apoksiomen nije prošao nezamijećen od očiju međunarodne stručne javnosti i šire publike. Njegovu restauraciju u Hrvatskom restauratorskom zavodu u Zagrebu vodio je talijanski restaurator Giuliano Tordi, a glavni mu je suradnik bio Antonio Šerbetić. Osim diljem Hrvatske, tijelo zgodnog atleta bilo je izloženo i u najpoznatijim muzejima u Firenci, Parizu, Londonu i Los Angelesu.

"S prijelaza iz drugog u prvo stoljeće prije Krista, Rimljani osvajaju grčke polise i pljačkaju te odvoze njihove dragocjenosti, uključujući i kipove, u Rim gdje ih vojskovođe ponosno pokazuju građanima kao dio plijena u sklopu trijumfalnih povorki. Ta vrsta kipova je tada postala dosta popularnom pa su bogati patriciji počeli naručivati kopije. „Da su u pitanju kasnije replike, vidi se po tehnici izrade, ali i primjerice količini olova u bronci", objašnjava konzervatorica i autorica koncepcije stalnog postava Muzeja Apoksiomena u Malom Lošinja, dodajući da je naš Apoksiomen nastao oko 150 do 200 godina nakon svog originala koji nije pronađen. Osim što malo znamo o kopiji kojoj je nedavno otvoren muzej u Malom Lošinja, još manje se zna o originalu. Posebno zanimljivo je da su stari Grci bili poprilično niski, a naš Apoksiomen ima zavidnu visinu od 192 centimetra. Pretpostavlja se da je stajao na trgu nekog polisa ili vjerojatnije u nekom vježbalištu kao podsjetnik na ideal grčke ljepote, ali i puno više od toga. Grci su podjednako vrednovali fizičku i duhovnu snagu i ljepotu. Osim u fizičkoj snazi i spretnosti, nadmetali su se i u umjetnosti. Grčki sustav obrazovanja težio je izgradnji cjelovite ličnosti čija bi se fizička ljepota uspoređivala s Apoksiomenovom. No, pitanje je čak je li i osnovni model po kojem je raden Apoksiomen, izgledao upravo onako kako izgleda kip u Malom Lošinja ili su ga grčki majstori dodatno dotjerivali. S druge strane, nisu sigurno pretjerali u veličini njegovog muškog ponosa, a pod tim se svakako ne misli na čuveni grčki profil. Iako

čovjek iza kipa

se Apoksiomenovo spolovilo učestalo, ali sramežljivo spominje, najčešće uključuje i određen podsmijeh zbog svoje veličine. "Kod Grka je mali neerektirani penis simbolizirao umjerenost, jednu od ključnih vrлина koje su formirale njihov ideal muškosti. Postoji kontrast između malog penisa koji nije u erekciji kod prikaza idealnih muškaraca kao što su bili heroji, bogovi i atlete te preuveličanih penisa kod satira i drugih muškaraca koji nisu bili idealni. „Na primjer, prikazi starijih muškaraca često imaju velike penise“, objašnjenje je profesora Andrewa Leara koji osim predavanja po uvažanim američkim sveučilištima, vodi i obilaskе fokusirane na gej povijest. "Grčki su muškarci u vježbalištima stalno vidjeli jedni druge obnažene, pa su na nekoj razini morali biti svjesni da nema svaki umjeren muškarac nužno i malen penis, te da svaki neumjeren pijan muškarac nema nužno velikog", dodaje Lear. Apoksiomen je bio uspješan sportaš u ranim dvadesetim godinama, ako ne i mladi. U to je vrijeme u Grčkoj bilo uobičajeno da su mladići u homoseksualnim vezama sa starijom gospodom koja im kao tutori pomažu da se lakše probiju u životu i spremni uđu u zreliju dob, kada su se i ženili. Grci nisu razlikovali seksualnu želju prema rodu i spolu već ulogama. Aktivna i pasivna uloga u seksualnom životu je u Grčkoj korespondirala i s dominantnim, odnosno submisivnim položajem u društvu. Stoga je bilo prirodno da stariji muškarci imaju aktivnu penetrativnu ulogu, koja se vezivala uz odraslost, viši status i muževnost. Iz te perspektive gledano, penetrativni potencijal našeg mladog Apoksiomena sasvim je nebitan. No, danas se s tim vjerojatno ne bi složili gej turisti koji u posebno organiziranim obilascima, gotovo ritualno, razgledavaju obnažene grčke kipove. Među njima poseban ugled uživa kameni Apoksiomen u Vatikanu. Jedna poznata LGBT putnička kompanija je lansirala popularnu gej turu kroz vatikansku umjetničku kolekciju. Njihov vodič Tiberio Tassinari u srcu katoličke riznice često naglašava kako Apoksiomen, za kojeg se smatra da je inačica onog kojeg je napravio Lizip, dvorski kipar legendarne gej ikone Aleksandra Velikog, a u muzeju je vidljiv jedino s prednje strane, svoj najveći adut krije upravo na B-strani. O Lizipovom Apoksiomenu se još zna da se toliko svidao caru Tiberiju da ga je stavio u svoju spavaću sobu, no puk se pobunio pa im ga je morao vratiti na trg. Sličnu očaranost kipom „strugača“ nije zatajio ni ministar kulture Zlatko Hasanbegović poželjevši imati jednu kopiju u Ministarstvu. Stoga se može očekivati i da naš vraški zgodan atlet, o kojem toliko malo znamo, možda baš zahvaljujući svojoj B-strani, koja je pažljivo čuvana i potpuno vidljiva u posebno klimatiziranoj bijeloj sobi Muzeja Apoksiomena, Mali Lošinj učini i gej prijestolnicom u srcu konzervativnim vrijednostima usmjerene Hrvatske. To je tek jedno od mogućih čitanja ovog trenutka u povijesti, a druga bi se perspektiva ticala grčke ideje kako vrhunsko fizičko i duhovno ispunjenje muškarac može dobiti samo od drugog muškarca, budući da su žene smatrane nižim bićima koja služe većinom za reprodukciju. Na određen način govorimo o idealu, koji usprkos svim naporima ženskog emancipacijskog pokreta, vraća ženu u sferu doma, a muškarca, nazad na pijedestal.

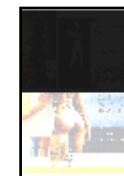

APOKSIOMEN KAO ANTINOJ

Apoksiomen podsjeća na Antinoja, čuvenoga ljubavnika cara Hadrijana, te je moguće da ga je naručio neki bogataš prepoznajući u njemu svog eromenosa. Antinoj se rodio na sjeverozapadu Male Azije između 110. i 115. godine u grčkoj obitelji. Na jednom od njegovih brojnih putovanja, Hadrijana je privukla ljepota tog mladića te od njihovog susreta pa sve do svoje smrti, Antinoj je pratio cara na svim njegovim putovanjima kao njegov eromenos. Odmah nakon Antinojeve smrti tugom shrvan Hadrijan započeo je slaviti Antinoja. Na obali Nila, na mjestu gdje se Antinoj udavio, Hadrijan je sazeo grad Antinopolis. Grad i njegovi stanovnici bili su u povlaštenom položaju. Također, odmah nakon smrti, Antinoja su počeli slaviti kao Boga. Kult Antinoja lako se proširio po istoku Carstva koji je bio pod utjecajem grčke kulture. U mnogim gradovima širom Carstva podizani su hramovi i organizirane su svetkovine u Antinojevu slavu. Nalik na Panhelenske igre, i Panatenske su igre imale sportska i glazbena natjecanja pod nazivom Antinóeia. Portreti Antinoja jedno su vrijeme bili uzorom za prikaz mladića.

DO DANAS JE PRONAĐENO 13 KIPOVA APOKSIOMENA

Evidencijski broj / Article ID: 16727932
Vrsta novine / Frequency: Kvartalna
Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
Rubrika / Section:

Za kamenog Apoksiomena izloženog u Vatikanskom muzeju smatra se da je inačica onog koji je napravio Lizip, dvorski kipar legendarne gej ikone Aleksandra Velikog

LJEKOVITO ULJE S APOKSIOMENOVE KOŽE

U staroj Grčkoj kipovi poput Apoksiomena, gradili su se sportašima nakon pobjede na velikim natjecanjima i predstavljali su ponos polisa iz kojega dolaze. Iako nagrada za pobjedu nije bila izdašna po povratku kući, osim kipa koji se ponosno izlagao na trgu, jedan takav sportaš je često uz bogate darove i doživotno uzdržavanje dobio i počasni status. Uspješni sportaši su, baš kao i današnji, imali trenere profesionalce, a vježbali su i natjecali se goli (grč. gymnos), od čega je izveden naziv za vježbalište (grč. gymnasium). Uljenje tijela atleta bilo je ključni ritual pripreme za vježbanje ili natjecanje u disciplinama u kojima su nastupali goli, najčešće zbog zagrijavanja mišića, zaštite od sunca i zadržavanja vlažnosti kože. Nakon vježbanja ili natjecanja, a prije pranja, strugaljkama (grč. stlengis, lat. strigilus) bi s tijela skidali sloj ulja, znoja i pijeska. Mješavina ulja, znoja i pijeska pažljivo je skupljana i nakon filtracije prodavana. Vjerovalo se da ta vrijedna tekućina (grč. gloios) ima ljekovita svojstva pa je prodaja gloiosa bila važan izvor prihoda za gimnazije i palestre.